Museovirasto
Museiverket

DNRO / DNR

PVM / DATUM

27.2.2025 MV/01733/2025

Ympäristövaliokunta
Eduskunta

VIITE / REFERENS
Asiantuntijapyyntö

ASIA / ÄRENDE
Kulttuuripoliittinen selonteko, lausunto ympäristövaliokunnalle

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt Museovirastoa kuultavaksi sekä antamaan kirjallisen asiantuntijalausunnon valtioneuvoston kulttuuripoliittisesta selonteosta. Museovirasto esittää asiasta lausuntonaan seuraavan.

Kulttuuripoliittinen selonteko on ansiokas kokonaisuus. Kauas kurottavine visioineen se luo kulttuuripolitiikalle pitkäjänteistä pohjaa, jota tarvitsemme. Museoviraston näkemyksen mukaan selontekoa tulisi kuitenkin osin täydentää ja eräitä sen näkökulmia tulisi vahvistaa. Olennaisen tärkeää on se, miten ja millä voimavaroilla selonteon sisältöä toimeenpannaan ja miten siihen sitoudutaan.

Kulttuuriperintö on eri muodoissaan se perusta, jolle identiteettimme ja jatkuvuuden tunteemme nojaa. Epävarmoina aikoina tämän perustan merkitys kasvaa. Kulttuuriperinnön osuutta selonteon tavoitteissa ja tulevissa toimenpiteissä on syytä vahvistaa. Kulttuuriperinnön tulee olla vahvasti mukana esimerkiksi *Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi* -kokonaisuudessa. Lisäksi jatkotyössä on varmistettava riittävä kulttuuriperintöalan edustus.

Museovirasto on lausunnossaan selonteosta esittänyt vahvistettaviksi osallisuuden ja resilienssin (kriisinkestävyyden) teemoja. Näistä erityisesti jälkimmäisen merkitys on geopoliittisesti epävakaina aikoina jatkuvasti kasvanut. Lisäksi Museovirasto haluaa asiantuntijakuulemisessa nostaa erityisesti esiin kulttuuriympäristötyön paremman tunnistamisen osana kulttuurialaa ja käsillä olevaa selontekoa.

Kulttuuripoliittinen selonteko ei tunnista riittävästi kulttuuriympäristötyötä, kuten esimerkiksi rakennusperinnön suojelun, rakennuskulttuurin tai arkkitehtuuripolitiikan kytkeytymistä kulttuuripolitiikkaan. Arkeologia ja rakennusperintö mainitaan ainoastaan hyvin lyhyesti ja suppeasti, kulttuuriympäristön käsite ei esiinny selonteossa. Selonteon ansioihin kuuluu pyrkimys ylittää sektorirajat, mikä edelleen perustelee em. näkökulmien vahvistamista.

Kulttuuriympäristön vaaliminen tukee kestävää kehitystä. Sillä on tärkeä merkitys taloudellisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävän yhteiskunnan luomisessa: se tukee ihmisten ja yhteisöjen elämänlaatua ja hyvinvointia, jatkuvuuden tunnetta ja resilienssiä, taloutta, kuten esimerkiksi matkailua, resurssiviisautta ja luonnonvarojen säästämistä.

Rakennusperintö ja siihen liittyvät käytännöt voivat osaltaan näyttää tietä kohti kestävyyttä rakentamisen alalla, joka tuottaa noin kolmanneksen kaikista päästöistä. Rakentamisen osuus maankäytöstä, luonto- ja metsäkadosta sekä raaka-aineiden kulutuksesta on myös suuri. Uusin kotimainen tutkimus on osoittanut, että peruskorjaaminen on lähes poikkeuksetta ilmastoystävällisempää kuin uudisrakentaminen. Rakennusten purkaminen ja uusien rakentaminen tilalle on ilmastovaikutusten kannalta yleensä huonompi vaihtoehto.

Rakennusperinnön ytimessä on resurssiviisaus, mikä tarkoittaa mahdollisimman pieniä muutoksia ja säästäväistä materiaalien käyttöä, toisin sanoen luonnonvarojen säästämistä. Rakennusperinnön ideaan sisältyvä säilyttävä korjaaminen on myös osa kestävää elämäntapaa. Se tukee kestävän kiinteistönpidon ja korjaamisen kulttuuria. Näitä kestävyyden näkökohtia tulisi tuoda selonteossa ja sen toimeenpanossa esiin.

Selonteossa olisi hyvä nostaa esiin kulttuuriperintötiedot ja -taidot, jotka tukevat siirtymistä kohti kestävämpää elämäntapaa ja tukevat näin kestävyysmurrosta. Valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytyssä kulttuuriperintöstrategiassa 2030 tuodaan esiin perinteiseen käsillä tekemiseen, rakentamiseen, luonnossa liikkumiseen tai luonnon kestävään käyttöön liittyvät taidot sekä osaaminen ja materiaalitietoisuus, jotka ovat osa kestävää elämäntapaa ja tukevat luovaa, kestävien tuotteiden ja palveluiden kehittämistä ja kiertotaloutta kertakäyttökulttuurin sijaan. Myös alkuperäiskansojen, kuten saamelaisten, kulttuuriin sisältyy taitoja ja tietoa, jotka tukevat kestävyyttä sekä luonnon ja kulttuurin välistä yhteyttä. Kulttuuriperintöstrategiaa on jossain määrin hyödynnetty selonteon valmistelussa. Yhdensuuntaiset tavoitteet vahvistavat kulttuuripolitiikkaa ja sen toteutumista.

Museovirasto tukee Suomen Arkkitehtiliiton lausunnossaan esittämiä kulttuuripolitiikan pitkäjänteisyyttä ja monialaisuutta tukevia toimenpiteitä, jotka koskevat valtion kulttuurihistoriallisesti arvokkaimman rakennusperinnön säilyttämistä valtion käytössä ja omistuksessa; riittävien resurssien turvaamista kulttuuriympäristötyöhön eri tasoilla; sekä riittävää panostamista restauroinnin ja rakennuskonservoinnin koulutukseen.

Kulttuuripolitiikan tietopohjasta Museovirasto nostaa esiin kansalaisten asenteita seuraavan Kulttuuriperintöbarometrin sekä Museotilaston. Nämä tietokokonaisuuksia on hyvä käyttää osana toimeenpanoa ja niiden jatkuvuus tulee turvata.

Lausuntokierroksella mm. ICOMOSin Suomen osasto ry ja Suomen Arkkitehtiliitto toivat esiin Davosin julistuksen (2018), joka korostaa korkeatasoista rakennuskulttuuria. Julistus yhdistää uuden rakentamisen ja rakennusperinnön luontevasti. Rakennusperinnön ja rakennuskulttuurin sekä arkkitehtuurin merkitystä selonteossa voidaan vahvistaa ottamalla mukaan sekä Davosin julistuksen että Arkkitehtuuripoliittisen ohjelman (APOLI 2035) ajatuksia kestävästä rakennuskulttuurista ja arkkitehtonisesta kestävyydestä. APOLI sisältää paljon toimenpiteitä, jotka olisi hyvä kytkeä vielä selkeämmin osaksi selonteon toimeenpanoa. Kulttuuripoliittisen selonteon sektorit ylittävää otetta voitaisiin vahvistaa kytkemällä se esimerkiksi toimeenpanovaiheessa myös Kansalliseen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaan 2030 ja sen kulttuuriympäristöjä ja -perintöä koskeviin toimiin.

osastonjohtaja Ulla Salmela

pääjohtaja Tiina Merisalo